

ڪوئلي جو عروج ۽ ڦٽ

2023

ڪوئلي جي رٿائن جي عالمي پائپ لائين جو پيرو ڪجي ٿو

Global Energy Monitor, CREA, E3G, Reclaim Finance, Sierra Club, SFOC,
Kiko Network, CAN Europe, Bangladesh Groups, ACJCE, Chile Sustentable

ڪوئلي جي رٿائن جي عالمي پائپ لائين جو پيرو ڪجي ٿو...!! (اپريل 2023ع)

ڪوئلي جو عروج ۽ ڦاٽ ...2023ع

رپورٽ جي اقتباس جا عنوان

1. ايگزيڪيوٽو سمري
2. 2022ع جا اهم واقعا
3. عالمي معلومات جي سمري
4. آئيندي جو سفر، چين کان ٻاهرين دنيا جو نئين ڪوئلي وارين رٿائن خلاف اتحاد
5. پيرس معاهدي جي ماحولياتي مقصدن بابت وڌندڙ مونجھارو
6. 2022ع ۾ ڪوئلي ۾ سرمائڪاري جو رجحان
7. چين جون ڪوئلي جي پرڏيهي رٿائن ۾ تبديليون
8. چين نئين رٿائن جي منظورين ۾ بيپناهه واڌ
9. ڀارت جا گڏيل سڏيل اشارا، ڪوئلي جو غير يقيني آئيندو
10. ڪول ريٽائرمينٽ ۾ آمريڪا اڳيان اڳيان، ڪوئلي کان پري ٿيڻ واري وڌندڙ گهرج جي پيش نظر
11. مستقبل ۾ ڪوئلي تي گهٽجندڙ آڌار، يورپي يونين ۽ برطانيه جا حتمي اپاءُ
12. ترڪي
13. يوڪرين
14. انڊونيشيا
15. پاڪستان
16. بنگلاديش
17. ويٽنام
18. فلپائن
19. ڏکڻ ڪوريا
20. جاپان
21. آسٽريليا
22. اترافريقا ۽ وچ اوڀر
23. سب صحارا افريقا
24. لاطيني آمريڪا
25. ڪوئلي مان بجلي تيار ڪرڻ واري تعمير هيٺ ۽ ڪارگر صلاحيت.

با اعتماد ملڪن جو ضميمو هن ترجمو ٿيل رپورٽ جي اقتباس ۾ تي مشتمل آهي. انگريزي ۾ مڪمل مسودو **گلوبل انرجي مانيٽر ويبسائيٽ** تي موجود آهي. گلوبل انرجي مانيٽر سان گڏ هن رپورٽ جي ليڪن ۾ (Alliance for Climate Justice and Clean Energy (ACJCE), CREA, E3G, Reclaim Finance, Sierra Club, SFOC, Kiko Network, CAN Europe, Bangladesh Groups and Chile Sustentable) شامل آهن.

ايگزيڪيوٽو سمري

عالمي توانائي جي شعبي ۾ سال 2022ع ۾ ايندڙ هل چل ڪوئي تي ٻيهر وڌندڙ آڌار وارن خدشن کي جنم ڏنو آهي. پر ان سان گڏ ڪوئي تي آڌار جي پڄاڻي جا واضح آثار بهرحال پوءِ به موجود آهن. اڄ ڪوئي مان پيدا ٿيندڙ عالمي توانائي (580GW) جي ٽئين حصي جي مرحليوار خاتمي جي تاريخ مقرر ٿي چڪي آهي ۽ باقي رهيل صلاحيت (1400GW) به ڪاربن جي خاتمي جي مقصدن جي دائري ۾ آهي. ڪوئي جي عالمي رٿائن مان فقط پنج سيڪڙو 5% قومي حڪومتن جي ڪمٽينٽ کان ٻاهر آهي. ايئن اها سموري صورتحال جيڪا اڄوڪي حقيقت آهي، سا ڏهاڪو سال اول ناقابل فهم هئي.

پر پوءِ به ايئن آهي جو عالمي سطح تي ڪوئي جي مرحليوار خاتمي جي رفتار پيرس معاهدي جي هدفن سان ٺهڪندڙ ناهي. گذريل مهيني گڏيل قومن جي سيڪريٽري جنرل اينٽونيو گنٽيس ”رفتار وڌائڻ واري ايجنڊا“ جو خاڪو پيش ڪيو ۽ **ڪوئي وارين نين رٿائن** جي بنياد تي خاتمي جو ارادو ڪندي ترقي پذير ملڪن جي هاڻوڪن ڪوئي جي منصوبن 2030ع ۽ باقي دنيا ۾ 2040ع تائين مرحليوار ختم ڪرڻ تي زور ڏنو. اڃان تائين OECD ملڪن جي ڪوئي مان تيار ٿيندڙ توانائي جو ستر سيڪڙو 70% (330GW) مرحليوار خاتمي ڏانهن روان آهي.

جڏهن ته OECD کان ٻاهر ڪوئي واري توانائي جي صلاحيت جو فقط 6% ڇهه سيڪڙو (93GW) 2040ع کان پهرين اعلان ٿيل رٿائن ۾ آهي. ڪوئي وارين نين رٿائن ۾ تعمير هيٺ ۽ تعمير کان اڳ جو ٻه ڀاڱي ٽي حصو پل جو ڪٽي ختم ڪيو ويو آهي پوءِ به لڳ ڀڳ (350GW) جي ٽئين صلاحيت 33 ملڪن ۾ غور هيٺ آهي ۽ اضافي (192GW) جي صلاحيت تي ڪم هلندڙ آهي. فقط چين ۾ تعمير کان اڳ ۽ تعمير هيٺ سطح جا منصوبا سال 2021ع ۾ ان سطح جي مجموعي عالمي منصوبن کان وڌيڪ هئا ۽ سال 2022ع ۾ اهو فرق اڃا وڌي ويو. چين جي تعمير هيٺ ڪوئي واري توانائي جي صلاحيت ۾ 38% (266GW) کان (366GW) اضافو ٿيو جڏهن ته باقي دنيا ۾ اها صلاحيت 20% (214GW) کان (172GW) گهٽ ٿي. اڃان تائين تعمير هيٺ عالمي

ڪوئلو توانائي جي صلاحيت جو 68% چين ۾ آهي، جيڪو صرف هڪ سال پهرين 55% هو.

ڪوئلي جي خاتمي ۽ رهڻ جوڳي ماحول جي حاصلات واري جدوجهد لاءِ بناڊيرن قدم کڻڻ جي ضرورت آهي. بين الحڪومتي ماحولياتي پينل (IPCC) گرين هائوس گيسز جي اخراج ۾ تيز رفتار، پائيدار ۽ بناڊير گهٽائڻ تي زور ڏنو آهي. انهي هدف جي حاصلات لاءِ سمورا ملڪ پنهنجن اعلانن کي هر هڪ پلانٽ جي رٽائرمينٽ منصوبن جي شڪل ڏين ۽ مرحليوار خاتمي جي واعدن جي بناڊيرن تڪميل ڪن. ڪوئلي وارن پلانٽس جي معزولي لاءِ مقرر تاريخن کي اثرائتو بنائڻ ۽ نون ڪوئلي وارن منصوبن جي جلد منصفائي خاتمي لاءِ هاڻوڪن ۽ درڪار وسيلن ۽ پاليسين جا تفصيل لازمي طئي ڪرڻا پوندا. ڪوئلي مان حاصل ٿيندڙ توانائي جي **مرحليوار انخلا** تي عالمي اتفاق راءِ سان ڪم جاري آهي. جيئن سال 2022ع ڪوئلي واري سيڪٽر جون بنيادي ڪمزوريون واضح ڪيون آهن. بظاهر ڪجهه موزون حالتن مثال طور تيل ۽ گيس جي کوٽ، نيوڪليئر پلانٽس تي پابندي، پڻ بجلي کي متاثر ڪندڙ شديد موسمي حالتن جي باوجود دنيا ۾ ڪوئلي تي آڌار ناهي وڌيو. پل جو ڪٽي اڪثر علائقن ۾ هن جو مڪمل خاتمو اڃا باقي آهي.

2022 جون اهم اڳڀرائيون

- عالمي سطح تي ڪارائتن ڪول پلانٽس ۾ 2020ع ۾ 19.5GW اضافو ٿيو. 45.5GW جي نئين منظور ٿيل صلاحيت جو 59% فقط چين ۾ سامهون آيو جڏهن ته چين کان سواءِ دنيا ۾ ڪول پلانٽس سست رفتاري سان ئي سهي پر گهٽ ٿيا.
- 2021ع ۾ يورپي يونين ڪوئلي واري توانائي جي صلاحيت ۾ رڪارڊ 14.6GW گهٽائڻي آندي پر روس يوڪرين جنگ ڪول رٽائرمينٽ ۾ سستي آندي جيڪا 2022ع ۾ فقط 2.2GW رهي. وقتي ري اسٽارٽ يا ايڪسٽينڊ ڪيل پلانٽس اڳين ڪجهه سالن ۾ بند ٿيڻ جو امڪان آهي. ۽ بظاهر ڪوئلي جي صلاحيت ۾ محسوس ٿيندڙ اضافو به يورپي يونين جي مجموعي توانائي جو هڪ سيڪڙو 1% رهيو.
- 2022ع ۾ 13.5GW جي ڪول رٽائرمينٽ ڪندي آمريڪا سرفهرست رهيو. قومي توانائي جي ضرورتن ۽ ماحولياتي هدف جي حاصلات لاءِ ڪوئلي جي انخلا جي رفتار وڌائڻ لازمي آهي.
- وڏن صنعتي ملڪن جو اتحاد G-7 عالمي ڪوئلي واري توانائي جو 15% (323GW) رڪي ٿو جڏهن ته جاپان جي فقط هڪ تعمير کان اڳ واري رٿا کان سواءِ هتي ڪوبه ٻيو منصوبو موجود ناهي. سال 2022ع ۾ انهن ملڪن ڪوئلي جي **بنا روڪ** منصوبن ۽ بجلي جي شعباجاتي جي

ڪاربن اخراج کي 2035ع تائين مرحليوار ختم ڪرڻ جو اعلان ڪيو. G-7 جا هدف حاصل ڪرڻ لاءِ انهن ملڪن کي 2030ع تائين ڪوئلي جي مرحليوار خاتمي جا قدم کڻڻ گهرجن. هن وقت ڪوئلي مان توانائي جي حاصلات جي عالمي ڪارگر صلاحيت جو 93% (1926GW) ۽ تعمير کان اڳ ڪوئلي واري صلاحيت جو 88% (305GW) جو ارتڪاز 20 ملڪن جي اتحاد G20 ۾ آهي.

- پوين ٻن سالن اندر عالمي قومن ڪوئلي جي انخلا ۽ ماحول دوست توانائي ڏانهن تبديلي لاءِ 44.2 ارب ڊالر جو واعدو ڪيو. جنهن جو وڏو حصو ڏکڻ افریقا، انڊونيشيا ۽ ویتنام لاءِ آهي.
- پل جو کڻي ڪوئلي تي عالمي سرمائیکاري جو رستو حقيقت ۾ بند آهي پر اڄ به ڪيترن ئي ذريعن سان ڪوئلي تي سرمائیکاري ڪرڻ ممڪن آهي. ڪوئلي جي دور جي مڪمل خاتمي لاءِ اهي سموريون راهون ۽ رستا بند ڪرڻا پوندا.
- 2022ع ۾ 99 نجي سرمائیکاري وارن ادارن نيون يا ترميمي ڪوئلي واريون پاليسيون اختيار ڪيون. بهرحال انهن مان اڪثر پاليسيون بنڻڪن ۽ انشورنس وارن ۽ سرمائیکارن کي ماحولياتي سائنس سان جوڙڻ جون قابل ناهن. انهن مان صرف ٻارنهن پاليسيون ڪوئلي جون ڪاٿيون ڪوٺڻ يا ڪوئلي جي سمورن بجلي گهرن جي خاتمي جي ڊيڊ لائنس گهربل وقت اندر حاصل ڪرڻ جون قابل آهن.
- وچ ايشيا ۽ چين کان سواءِ باقي سموري دنيا ۾ نوان غور هيٺ ڪوئلي جا منصوبا 2022ع ۾ گهٽيا ته آهن پر وڌيا ناهن. يورپي يونين ۽ اترامريڪا ۾ ڪوئلي جو ڪوبه پراجيڪٽ غور هيٺ ناهي. چين کان سواءِ دنيا ۾ نون ڪوئلي جي منصوبن ۾ 2015ع کان پوءِ 84% گهٽتائي آئي جڏهن ته OECD يورپي يونين ۾ 90% ۽ Non-OECD ملڪن ۾ 83% گهٽتائي آئي.
- ڀارت مستقبل ۾ ڪوئلي جي استعمال جي حوالي سان گڏيل سڏيل اشارا ڏنا آهن. 2022ع ۾ 2.6GW اضافي سان گڏ انڊيا جي ڪوئلي مان بجلي جي رٿيل صلاحيت 28.5GW جڏهن ته تعمير هيٺ صلاحيت 32GW آهي.
- تعمير هيٺ عالمي ڪوئلي مان بجلي تيار ڪرڻ جي صلاحيت (اعلانيل سميت، منظوري کان اڳ، منظور ٿيل ۽ مختلف سطحن تي تعمير هيٺ) 2019ع کان لڳ ڀڳ 500GW رهي آهي جيڪا 2014ع ۾ تعمير هيٺ عالمي صلاحيت 1576GW کان ڪافي گهٽ آهي. اهي انگ اکر 2021ع ۾ گهٽ مان گهٽ 479.4GW رهيا ۽ 2022ع ۾ ڪجهه

- اضافي سان گڏ 537.1GW تائين پهتا. هڪ سال ۾ ٿيندڙ انهي 12% سيڪڙو اضافي ۾ چين جو سڀ کان وڌيڪ حصو شامل آهي.
- پهريون ڀيرو چين کان ٻاهر واري دنيا جي ڪل ڪوئلي واري صلاحيت 100GW کان به گهٽ 96GW ڪري پئي. چين کان سواءِ سموري دنيا ۾ 2020ع ۾ فقط ويهه نوان يا بحال ڪوئلي وارا پلانٽس تجويز ڪيا ويا البت ڀارت ۾ چند برخواست ٿيل يا بند سمجهيا ويندڙ پهرين کان تعمير هيٺ پراجيڪٽ ٻيهر سامهون آيا.
 - چين طرفان ملڪ کان ٻاهر تيار ڪيل ڪوئلي وارن پلانٽس جي رفتار گهٽ ٿي. سيپٽمبر 2021ع تائين جي چين جي تعمير کان اڳ ۽ تعمير هيٺ ملڪ کان ٻاهر ڪوئلي جي توانائي واري صلاحيت 108GW جو 90% نوي سيڪڙو يعني 21GW ختم ڪيل برخواست سمجهيو ويو. جڏهن ته 40% چاليهه سيڪڙو جي صلاحيت جي تعمير اڳيان وڌي.

پاڪستان

پاڪستان جي ڪوئلي وارن پلانٽس جو ٻيڙو جيڪو 2016ع ۾ 150MW هو ، 1 هو 2023ع ۾ 7.6GW ٿي ويو . جڏهن ته وڌيڪ 0.7GW تعمير هيٺ آهي. درآمدي توانائي تي آڌار ۽ 2022ع جي معاشي بحران خاص طور تي پاڪستان کي ٻارڻ جي ڪوٽ ، ايلن اين جي جي وڌندڙ قيمتن ۽ بجلي جي شديد ڪوٽ جو شڪار رکيو. جولائي 2022ع ۾ حڪومت موجود بجلي گهرن کي درآمدي ڪوئلي تي هلائڻ بدران مقامي ڪوئلي تي هلائڻ جو فيصلو ڪيو. گذريل سال پورٽ قاسم لڪي، ٿل نوا، ٿر بلاڪ ون ۽ ٿر انرجي لميٽڊ ۾ مجموعي طور تي 2.6GW بجلي ڪميشن ڪئي وئي. ان کان سواءِ مغل اسٽيل پراجيڪٽ کي بجلي فراهمي لاءِ 40MW جي وسعت سان فيصل آباد ستاره ڪيميڪل پاور پلانٽ ۽ 36MW جي شيخو پوره پلانٽ تي به ڪم شروع ٿيو. ان کان سواءِ 4GW جي وقت کان اول صلاحيت به ڪارآمد ٿيڻ واري مختلف مرحلن ۾ آهي. 300MW جو تجويز ڪيل گوادر پلانٽ جيڪو پهرين متوقع طور تي سولر انرجي تي منتقل ٿيڻو هو، هاڻ چيني سرماڻيڪاري سان تيار ٿيڻ لڳو آهي. اهو منصوبو 2021ع جي ٻاهرين ملڪن جي ڪوئلي جي منصوبن جي خاتمي جي چيني واعدي ۽ پاڪستان جي نئين برآمدِي ڪوئلي وارن منصوبن تي روڪ (Moratorium) جي سڌي سڻين پڇڙي آهي. فيبروري 2022ع ۾ اسلامي ترقياتي بينڪ ۽ OPEC پاران ڄامشورو پلانٽ 600MW جي يونٽ لاءِ قرض پاڪستاني درخواست تي معطل ڪيو ويو، پر پوءِ به سال جي پڇاڙي ۾ هڪ سرماڻيڪار يوٽلٽي ڪمپني انهي پراجيڪٽ جي مقامي

ڪوئلي تي منتقلي ۽ سعودي عرب جي قرض سان تعمير تي زور ٿيندي رهي. فيبروري 2023ع ۾ توانائي جي وزير خرم دستگير چيو ته پاڪستان LNG سميت ٻارڻ درآمد ڪرڻ واري پاليسي جي جاءِ تي مقامي ڪوئلي تي تيار ڪيل بجلي صلاحيت کي چئوڻ تي وڌائي 2.3GW کان 10GW تائين کڻي ويندو. ايترو اضافو پاڪستان جي انڊيڪيوٽو جنرنيشن ڪيپيٽي ايڪسٽينشن پلان 31_2022 جي ارادي جي پيڪڙي به ٿيندي. پاور پلانٽس سان گڏ ”لازمي هلايو“ شرط ۽ ڊگهي عرصي وارن معاهدن تي حڪومتن کي سنجيدگي سان غور ڪرڻ گهرجي ته جيئن غير ضروري ڪاربن اخراج ۽ سرمايڪاري جو زيان روڪي سگهجي. ٽرانزيشن زيرو ۽ IEEFA هڪ تجزيي ۾ گيس ۽ ڪوئلي جي بجلي جي تقابلي عدم استحڪام کي واضح ڪيو آهي. ۽ قابل تجديد توانائي ۽ بجلي اسٽوريج جي سهولتن جي قيمتن ۾ مسلسل گهٽتائي تي زور ڏنو آهي.

ان کان سواءِ ڪوئلو پاڪستان جي عوام ۽ ماحول کي تباهه ڪري رهيو آهي. برابري ۽ هڪجهڙي ترقي واري تحقيقي اداري PRIED آڪٽوبر 2022ع جي پنهنجي هڪ رپورٽ ۾ ٿر انڊر ڪوئلي جي کوٽائي توانائي وارين رٿائن جا مقامي زراعت ۽ جانور پالي گذر ڪندڙ آبادي جي معيشت تي پوندڙ هاجيڪار اثر واضح ڪري چڪو آهي. ان رپورٽ موجب ”مقامي پاڻي جو گڏو ٿيڻ ۽ زمين کي نقصان پهچڻ کان سواءِ زمين جي استعمال ۾ آيل تبديلين ٿر واسين کي شديد معاشي مسئلن جو شڪار بڻايو آهي“

چين پاڪستان معاشي راهداري (CPEC) موجب تجويز ڪيل پاڪستان جا اڪثر ڪوئلي وارا منصوبا دير جو شڪار رهيا آهن. جنهن سبب ڪرپشن ۽ مخالفت ۾ پيدا ٿيل سياسي سماجي تڪرارن سان گڏوگڏ پاڪستان جي قرضن ۾ به اضافو ٿيو آهي.